

חביבה פדיה

7.10
יומן שיחות
בעת מלחמה
פרשת דרכים תיאולוגית פוליטית

אֶרֶא

הסדרה לחקר ספרות הקבלה והחסידות: מקורות ומחקרים

עורך הסדרה:
פרופ' אבי אלקיים

חברי המערכת:
פרופ' משה חלמיש
פרופ' חביבה פדיה

חביבה פדיה

7.10
יומן שיחות
בעת מלחמה

פרשת דרכים תיאולוגית פוליטית

הוצאת אֶדְרָא

Haviva Pedaya
From Genesis
A Theological-Political Crossroads

איסוף, התאמה והגהה: **שלום (מתן) שלום**
עריכה לשונית: **אילנה שמיר**
ציור העטיפה: **צבי לחמן**, הקו החוצה (צילום: דניאל חנוך)

הספר יצא לאור בסיוע

מסת"ב: 2-93-965-978-ISBN

© כל הזכויות שמורות להוצאת אִדְרָא, תל אביב

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע,
לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי – אלקטרוני,
אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט,
אלא ברשות מפורשת מאת בית ההוצאה לאור שתניתן מראש ובכתב.

נדפס בישראל תשפ"ה – 2025

© Copyright 2025 by Idra Publishing

Idra Press <IdraPublisher@gmail.com>

<http://idra.org.il/>

סידור, עימוד, לוחות והדפסה: **א. אורן הפקות דפוס בע"מ**, שד' רוטשילד 109, תל אביב

תוכן עניינים

הקדמה.....7

בראשית

13.....	1:	המסע של בבל אל בראשית.
19.....	2:	מסעו של נח אל קין.
37.....	3:	ההליכה של אברהם אל אדם.
59.....	4:	מהעקדה אל הכנסת האורחים.
76.....	5:	בשם האם.
89.....	6:	העין השלישית: יצחק הולך להר המוריה.
100.....	7:	מסולם יעקב אל מי בראשית: האבן.
114.....	8:	מעבר יבוק: המאבק עם מלאך ההיסטוריה.
126.....	9:	הבור הריק: ציוויו של החלל.
140.....	10:	בסבך ההתנכרות: האח האחד והאחר.
150.....	11:	"אחיכם אחר": יוסף ויהודה.
168.....	12:	"והיה ביום ההוא": קולה של רחל על אם הדרך.

שמות

- 13: משה – איש שומע לנצח ידבר. 189.....
- 14: אהיה הנסוג אל התיבה. 203.....
- 15: האותיות השבורות: התחברות מתוך החלל שנוצר. 214.....
- 16: לקנן שוב בעץ החיים. 223.....
- 17: רעות שכזאת לעולם לא תתן את ליבנו לשכוח. 234.....
- 18: אבדת בת ועיבוד לבנת הספיר. 248.....
- 19: אוהל של רחמים במסע הקשה מכול. 255.....
- 20: השמות, הפנים והקורבן: עדות וגאולה. 264.....
- 21: וחוזר הגלגל פנים ואחור. 267.....
- 22: המנהיג הקהילה וברית חכמת הלב. 273.....
- 23: בניית המשכן מהלב והעדות החוצה וכך גם חורבנו. 280.....
- לא סוף דבר ואולי התחלה: כיצד מגשרים בין עולמות שבורים? 285....

הקדמה

א ותו בוקר נורא, כמה דקות לפני שש וחצי, התעוררתי בבהלה. דומה היה כי השמים מתוחים ודרוכים כקשת. הם השתעלו שיעול צרוד, ואז פרצה האזעקה. דממת השבת הופרה, שום שמחת תורה לא נחגגה, התורה חגרה שק. ועדיין לא היה ברור גודל האסון.

שעות בטלפונים ולחישות – הן על המסך כשכתבים נואשים מנסים למלא את הפונקציה של איסוף מידע והבהרת תמונת מצב, והן בטלפון שלי עם לכוידים בקיבוצי העוטף ובמושבים: חברים וחברות, סטודנטים ודוקטורנטים. הרשת הדרומית הרחבה.

אחר כך, במשך כל השבוע, רוב הימים ורוב הזמן שכבתי במיטה, שרויה במחשבות ובתחושת אובדן. היה לי ברור לחלוטין כי מן האסון הזה יתפתח אסון רחב-ממדים וגדול הרבה יותר, עוד ועוד, באופן שקשה לאמוד. בלילה שלפני כן חלמתי את סבי ומורי, חכם שאול פתיה, מגיע לביתי. הוא ירד לסלון הבית, לבוש חליפה מהודרת, עצוב עד מאוד, קודר ורציני. הוא הביט בי בצער ללא מילים. התעוררתי ואמרתי: "מלחמת ליל הסדר".

בדיעבד לא ידעתי כיצד להבין זאת. חשבתי כי זו אסוציאציה הקשורה בהערכתי לצלם יגאל חביליו, הלום קרב ממלחמת לבנון, ששיתף אותי לפני שנים ברעיון לתסריט שחלם עליו ושמו "מלחמת ליל הסדר", על משקל מלחמת יום כיפור. אחר כך חשבתי שאולי הכוונה היא שהמלחמה תימשך עד ליל הסדר, ובכיתי מצער: כל כך הרבה זמן, משמחת תורה ועד פסח, מתשרי ועד ניסן? מלחמה של חצי שנה? האפשר?

המשכתי לשכב הלומת רעם. חלק מחבריי וחברותיי יצאו מהקיבוצים המותקפים רק ביום ראשון בלילה. עד אז לא חולצו ולא הובאו סופית למקום מבטחים. האסון הממשי שפגע בכל כך הרבה גופות, בגוף האנושי, בגוף העם, בגוף עמים, עתיד להיות גם אסון בשפה. ייתכן כי מלכתחילה הופיע בשיאו של אסון השפה, שהפך להווה מתמיד והתחיל עוד לפני כן.

השפה – האמורה לאסוף, לנחם, להכיל, לבאר, לבקר.
ברגע מסוים משכתי אליי מחברת והתחלתי לכתוב בה בצעידה לאחור,
כאילו נח קורא את פרשת בראשית, כאילו אברהם קורא את פרשת נח, וכן
הלאה. מעין פרש בשחמט.
הדברים נכתבו.

*

מזה שנים אני משדרת כל ערב-שבת את הוראת פרשת השבוע – יוזמה שנולדה
עם הקמת מכון רשימו ובית מדרש פתיחתא. על זירוז זה להוראת פרשות
השבוע ודרשות מועדים וחגים אני חבה תודה לשני תלמידיי ומובילי העמותה:
אברהם רבינוביץ ושלום (מתן) שלום.

כאשר הקלטתי את הדברים הפעם, אמרתי אותם מהכתב. בדרך כלל חזרתי
על הדברים מילה במילה, לעיתים השתחררתי ופרצי הוספות בעל-פה או
השמטות התחוללו בגוף הדברים הכתובים.

הייתה זו תורה כתובה שנאמרה בעל-פה, ואז נאספה שוב אל הכתב, לאחר
שלא תמיד נאמרה או הוקראה כצורתה, או שלעיתים, בפסקאות הסופיות,
השתחררתי ודיברתי היישר מן הלב. מבחינה טכנית אפשר לומר שכל ההוספות
שנאמרו בעל-פה שולבו בספר, ואולם לא כל הדברים היתרים בכתב ידי נכנסו
לבסוף. פרויקט מעין זה לא נעשה.

לעיתים התקשרו אליי אנשים בבהילות וביקשו לקבל את הדברים הכתובים
באופן מידי, כמו שהתקשר אליי, למשל, שי זרחי. הבנתי שהדברים מתקבלים
ונשמעים. יש אנשים שהידידות הדיאלוגית איתם התהדקה, כמו לילך וצבי לחמן.
"בראשית" – מסע לשורשינו במסופוטמיה, במזרח הקדום, במזרח; ו"שמות"

– מסע לעיצוב בשורת המוסריות העברית והדיאלוג בין משה ובין אברהם.
ואז הגיע ליל הסדר, אולם המלחמה לא באה לסיומה. בדיעבד מתברר
שהיה זה רק ליל הסדר הראשון תחת מלחמה. ליל סדר שני? זה לא נתפס.
זה הזמן שבו היינו צריכים לשבת לשולחן ערוך של הסכמות – אפילו שרטוט
תחילתן – והחזרת החטופים!

כיום, בשנת תשפ"ה, שאני מוצאת בה את התפילה "תן בנו שפה", אנו ניצבים
לקראת ליל הסדר השני. ולא זו בלבד שהמלחמה לא הסתיימה וכלל חטופינו
לא שבו לביתם, אלא שהמערכה נפתחה מחדש.

*

ברגעים אלה ממש, שבהם הספר עומד לרדת לדפוס, אני מבינה לפתע רובד נוסף של ביאור אפשרי לחלום שבו חלמתי את סבי, שהיה מורה הדרך שלי לא רק לחיים כי אם גם לתורת החלום ופירושו.

אנחנו מצויים במצב עמוק של "צִלְמוֹת וְלֹא סִדְרִים" (איוב י, כב). המלחמה האמיתית, שתכריע אם נוכל לחיות בשלום ובעתיד ברי־קיימא, תהיה המלחמה שממנה תצא מדינה מתוקנת ויהדות מתוקנת שאינה מתכחשת למסרי היסוד העבריים ולמוסר האוניברסלי – "אור לגויים".

זו מלחמה על הסדר – על הסדר הסימבולי של היהדות, של הישראליות, על יישוב היחס המדויק והצלול בין התיאולוגי ובין הפוליטי. זו המלחמה האמיתית. היא צריכה להתרחש בתודעה בשפה ובדיבור הדדי. ההלם, החרדה ואף הבעתה מסכנת חידוש המלחמה העצימה ומשמעות גיוס נרחב של המילואים הם גדולים. תחושת ההליכה מדחי אל דחי ומן הפח אל הפחד והפחת היא גבוהה מאוד. המלחמה היא מכונת גורל ויש לבלום אותה. ההתגלות והחוק נולדים בלב המוסר. העמדה הרוחנית אינה יכולה לחשוב אחרת.

לא מלחמה נדרשת לנו כעת. נדרשים לנו מתניות והסכמים ריאליים ופוליטיים, במישור של המציאות, באופן שבו הסימבולי והמציאותי מקיימים מערכת יחסים שאינה חייבת ואינה אמורה מלכתחילה להיות סימטרית. אחרת אנו חיים בפנטזיה. לדבר מתוך התורה ובשם התורה על חורבנה של תורה, זה מה שנגזר עלינו כך סבי אמר לי. כך אולי נצליח למנוע חורבן גדול. חורבן עם. חורבן עמים. חורבן מדינה. חורבן איוור.

המתניות ההיסטוריות של יהדות ספרד ידעה תמיד את המשיחיות הריאלית. הנשר הגדול, הרמב"ם, דיבר על ימים של שלווה, שקט ושלום. המקובלים, רמב"ן ור' עזרא, דיברו על חזרת העם לארצו ועל הקמת המדינה ב"רישיון מלכי האומות". בעקבותיהם נהג באופן טבעי ר' יהודה ביבס, שלפעילותו משקל עצום בהתחלת הנתיב של הציונות המעשית – וממנו לאלקלעי ולהרצל. נתיב ספרדי שנשכח – לא רק בקרדיט הראוי אלא במהות של רעיון ההסכמות ויישוב הדעת הפוליטי. הסכמה על הצורך להסכים, בין המגזרים והקהילות לבין עצמם ולחתור להסכמה שתוביל להסדר בין עמים.

גאולה כדרך הטבע אין משמעותה מלחמה. אישי ענק אלה לא הטילו את המטען הסימבולי על מציאות פוליטית שבירה. היה ברור להם שלא כל נפח הסוד אמור לנכוח במציאות באופן פוליטי. אין צורך לחסל את המיתוסים או את המיסטיקה – אלה יקרינו לעד על ממדי רוח ותודעה. ואולם אין לדרוש או לסבור שלאִלה יש יישום קולקטיבי פוליטי.

המגדלור המכוון את הספינה אל החוף בעת סערה, ולחופים מלאים בסלעים,

הוא המוסר. להסכמות ולחוקים אלה יכולים להתכנס הכל. שם יש לנו קול – ומשם יש למשוך את הדיבור חזרה.

זה לא שאסון ה־7.10 עתיד להיות אסון בשפה, אלא הוא נגזרת של אסון בשפה. כך או אחרת הוא לא יתוקן בלי שפה חדשה.

פתאום אני מבינה: לכן ראיתי את סבי יורד בתחושת אבל וצער לחדר האירוח של הבית, עומד איתי ליד השולחן – שולחן המזון והתורה – ליד מקום מושבי כשאני נותנת שיעורים. מבקש אותי לדבר.

הדיבור שלי, כך אני מרגישה, הוא לא רק שלי ולא רק ממני – הוא בשם אבותי ואימותי, על דעת קהילה שהייתה ואינה, על דעת המקום ועל דעת הזמן. מסיבה זאת החלטתי שלספרי זה לא יהיה עורך ספרותי. אכן הספר לא עבר עריכה. אני דנה אותו כשאר כתבי הפרוזה, הפואטיקה וההגות שלי. הוא נולד בחספוס ולכלוך, אחוז בשפיר ובשליה, מתוך שברון לב ודעת ובקריאה להתפכחות.

אני רוצה להודות בראש ובראשונה לשלום (מתן) שלום על עמידתו לצידי בהקלטת השיעורים, ועל הקשב, המסירות והעמל שהקדיש סביב ליקוט השיעורים המופיעים בכרך זה, יחד עם סיגול והתאמות בין הכתוב ובין התוספות שנאמרו בעל־פה. בהמשך, כשהגענו לשאר החומשים, טרח על ריכוז תלמידי בית המדרש פתיחתא שהחלו להשתתף בתמלול הדרשות. אני מודה לו גם על התמיכה בהגהות הרבות שעבר כתב־יד זה.

אני מבקשת להביע את תודתי לחברי מכון רשימו ובית המדרש פתיחתא, לאברהם רבינוביץ, לקרן סיקסיק, למיכל הלד, לצבי ולילך לחמן – ידידים ורעים לקשב, לדיאלוג ולדרך.

לאבי אלקיים, שפתח את שערי "אדרא" לספר זה, שידע נדודים רבים; לאורה קובלקובסקי, מנכ"לית "רשימו" ו"התנועה הרוחנית לשלום"; לבן בן־עמי, חבר למערכת "שפה חדשה" ול"התנועה הרוחנית לשלום"; לורד כהן, חברת הוועד המנהל של התנועה.

אני מודה לידידי הטובים וחברי לדרך מזה שנים, לאמי בוגנים וז'ואל זוהר אפללו, חברי קרן מתנאל; לשי לביא, יו"ר "מכון ון ליר", שביטא את תמיכת המכון בספר החריג מסדר יומו ומאופי כתיבת התאוריה במכון.

אעלה גם את זכרו של ידידי פול מנדס־פלור, חוקר והוגה בעל שיעור קומה, שליווה את הספר וביקש גם ללוות אותו במילותיו ונסתלק מעימנו השנה. יהי זכרו ברוך.